

ZORAN S. STOJANOVIĆ

KLJUČ

Čarobna
knjiga

SADRŽAJ

Prolog	7
Nikoziya, 11. januar 1999. Sedamdeset dva dana pre NATO bombardovanja Srbije	
1. London	14
Nju Skotland jard, 31. mart 2015, 7.44	
2. Holandija	28
Sheveningen, Amsterdam, 1. april 2015.	
3. London	34
Nju Skotland jard, 1. april 2015.	
4. Beograd	53
Crveni krst, 7. april 2015.	
5. London	65
Nju Skotland jard, 15. april 2015.	
6. Novi Zeland	96
Velington, 16. april 2015.	
7. Singapur	109
Hotel Raffles, 17. april 2015.	
8. London	114
Nju Skotland jard, 17. april 2015.	
9. Novi Zeland	146
Velington, 21. april 2015.	

10. Srbija	156
Veliko Gradište, 21. april 2015.	
11. London	196
Nju Skotland jard, 22. april 2015.	
12. Beograd	222
Bezbednosno-informativna agencija, 23. april 2015.	
13. London	270
Nju Skotland jard, 24. april 2015.	
14. London	307
Nju Skotland jard, 25. april 2015.	
15. London–Brisel	321
26. april 2015.	
16. Luksemburg	334
Luksemburg, 27. april 2015.	
17. Brisel	369
Srpska ambasada, 11. maj 2015.	
18. London	372
Nju Skotland jard, 8. jun 2015.	
19. London	379
Nju Skotland jard, 16. jun 2015.	
20. Šta je bilo posle	406

PROLOG

NIKOZIJA

11. januar 1999.

Sedamdeset dva dana pre NATO bombardovanja Srbije

Bilo je to leto velikog čekanja. Čekao je da mu srede kabinet u Nemanjinoj, čekao je da mu kćerka diplomira i čekao je, kao i svi Srbi, da se napetost zbog Kosmeta već jednom okonča.

Ništa nije dočekaio – krajem septembra, i dalje je sedeo u svojoj viceguvernerskoj kancelariji u kamenoj zgradi na Bulevaru, ćerka je odložila odbranu rada za sledeću godinu, a konferencija u Rambujeu postajala je realnost. Za kabinet nije mario, jer nije mario ni za unapređenje. U kćerku je imao poverenja, oduvek je bila besprekorna. Što se pak tiče krize u državi i sve otvorenijih pretnji bombardovanjem... pa, nikako nije mogao da poveruje da se danas, na kraju dvadesetog veka, u Evropi, može desiti da neka država bude bombardovana.

Letnje čekanje se pretvorilo u jesenje čekanje, a onda se početkom zime dogodilo nešto neočekivano. Nakon serije sastanaka i na Bulevaru i u Nemanjinoj, obreo se na Kipru, u Nikoziji. I osećao se kao žrtveno jagnje. Možda konačno shvati razloge za to što je postavljen za potpredsednika Vlade Srbije. Sada, međutim, o tome nije mogao da razmišlja. Od njega se očekivao odgovor, tišina je već predugo trajala.

„Gospodine Apostolidise, deset procenata je previše.“ I zbilja je tako mislio.

„Ali, molim vas, gospodine Rebiću, to je naša uobičajena provizija za ovakve transakcije! Njome pokrivamo i brojne troškove, nije u pitanju samo naša zarada.“

„Zaboga, pa deset posto od jedanaest milijardi dolara iznosi milijardu i sto miliona?! Koje, molim vas, vi to troškove imate?“

Debeli Grk ga je znatiželjno posmatrao. Blago mu se nasmešio i upitao:

„Ne zamerite mi, gospodine Rebiću, ali nešto moram da vas pitam: imate li vi puno ovlašćenje vaše vlade i određene ruke za izvršavanje transakcija ove veličine?“

Sad je Rebić njega osmotrio. Pitanje nije smatrao drskim niti neprimerenim. Čutao jer mu je na um ponovo palo žrtveno jagnje.

„U potpunosti sam ovlašćen, gospodine Apostolidise. Nećete, verujem, tražiti pismeno ovlašćenje? Poslovi ove vrste ne završavaju se uobičajenim kanalima. Dokaz mojih ovlašćenja biće transfer sam po sebi. Ali... od posla nema ništa ako nastupate tako ultimativno – uzmi ili ostavi. Verujem da ovde, na Kipru, a i drugde, ima dovoljno banaka...“

„Ah, gospodine Rebiću“, prekide ga bankar, „nismo se razumeli, zaboga. Naravno da vam ne tražim ovlašćenje, i naravno da je ovo neuobičajen posao. Ja samo ne želim da trošim vaše vreme, a ni svoje. Vama je, verujem, dobro poznato da sam sve te preliminarije već završio s vašim guvernerom i ministrom?“

„Naravno. Od mene su, međutim, tražili da s vama pregovaram upravo o visini vaše provizije. Molim vas, obrazložite mi tih deset procenata; posebno me zanimaju vaši troškovi, jer to nije samo finansijski, nego i bezbednosni aspekt posla.“

Jorgos Apostolidis je studije ekonomije završio na Univerzitetu u Beogradu i neretko je za sebe govorio da je *slab na Srbe*. Sad je uzdahnuo zbog te svoje slabosti.

„U redu, Rebiću, idemo redom. Vi hoćete da jedanaest milijardi dolara deponujete na anonimni račun neke od luksemburških banaka; želite i da taj novac legalno koristite, je li tako?“

„Da. Samo da naglasim da nije u pitanju kriminal. Zbog sankcija Ujedinjenih nacija, naši računi u inostranim bankama su zamrznuti, a blokirano nam je i plaćanje s računa banaka u Srbiji. Ugrožene su neke

od vitalnih državnih funkcija. Od životnog nam je značaja da nađemo neki modus plaćanja koji zaobilazi sankcije.“

Da biste mogli da kupujete naftu i oružje, pomislio je bankar, pa rekao:

„Naravno. Ali vi, u suštini, od nas zahtevate da sprovedemo masivnu operaciju pranja novca.“

„Tehnički gledano, tako je.“

„I suštinski je tako. Radi se o nezakonitoj transakciji.“

„Mi smo na to prinuđeni, a naša se motivacija nikako ne može dovesti u pitanje.“

„I ne nameravam da se time bavim. Samo vam predočavam da je ono što od nas tražite veoma teško, rizično i skupo.“

„Zbog?“

„Suština *offshore* poslovanja je anonimnost. Na kraju cele transakcije, imaćete anonimni račun pod šifrom. Problem je u tome što mi taj novac ne možemo samo da transferišemo s računa na račun... ne samo zbog sankcija. Vi svakako želite da sakrijete poreklo tog novca i zametnete sve tragove transakcija, kao i aktere u tom poslu.“

„To smo već definisali u preliminarnim kontaktima, gospodine Apostolidise. Ja samo želim da znam – zašto deset posto!“

„Idemo dalje. Novac morate prvo da prebacite na račun u našoj banci, opet ne direktno, nego preko neke banke s kojom ste već uhodali specifičnu *saradnju* pod sankcijama; slučajno znam da je reč o skopljanskoj filijali jedne poznate banke iz Evropske unije. Elem, već iza sebe imamo dva bankarska transfera – Beograd–Skoplje i Skoplje–Nikozija. I već smo potrošili dva puta po pola procenta ukupne sume.“

„Naša Narodna banka svakako neće naplatiti svoju proviziju.“

„Neka bude tako, ali to ne utiče previše na ukupnu situaciju.“

„Slušam vas.“

„Da bi se novac sakrio, najbolje je – potrošiti ga! Kad novac potrošimo, više nema supstance za istraživanje. Naša metodologija podrazumeva osnivanje fiktivnih kompanija – u vašem slučaju,

nekoliko desetina kompanija, zbog veličine sume – i plaćanje tim kompanijama za njihove usluge, isto fiktivne, podrazumeva se. Nakon plaćanja tim firmama, one se gase, ali tek pošto dobijeni novac proslede na konačni račun, u Luksemburgu.“

„Da... naravno“, promrmljao je Srbin.

„U toj disperziji novca leže naši troškovi: osnivanje fiktivnih kompanija, s fiktivnim adresama i fiktivnim odgovornim osobama – nije besplatno; dalje, nekoliko stotina međunarodnih novčanih transfera, od kojih svaki košta od 0,1 do 0,5 procenata. Pošto cela procedura ima više slabih tačaka i lako ju je razotkriti, moraćemo da nekoliko desetina ljudi *motiviramo* za saradnju, ili makar da ne budu protiv nas...“

„Kako, molim...“

„Na primer, imate li predstavu kolika bi morala da bude naša zahvalnost direktoru neke velike luksemburške banke da ne postavlja previše pitanja kad bude zasut prilivom novca nejasnog porekla?“

Srbin je ćutao jer se borio da pod kontrolu stavi akutni napad gorušice i mučnine. Na Prvoj hirurškoj klinici Kliničkog centra Srbije rekli su mu da postoji veza između penjanja želudačne kiseline u jednjak i raka jednjaka. Tad je bio zabrinut; sad mu se rak jednjaka učini manje strašnim. Učini mu se da je nekako mali, da se naglo i neobjašnjivo smanjio, a onda ga uzdrma talas ledenog straha. *Šta ja ovo radim?! Pomislio je na kćerku i njen diplomski rad, i na sebe od juče. Ko je bio onaj čovek iz NBSRJ... ko je ovaj čovek danas? Ko je ovaj preplašeni jadnik? Šta je ovo sa mnom? Neočekivano se zgadio sam sebi. Pa mu na trenutak bi i pomalo zabavno što se prepao onoga što mu je Grk ispričao. Ovaj ogavni debeli Grk! Nadam se da nije ništa uočio. Moram nešto da kažem, valjda će zvučati kako treba.*

„Da, da, shvatam...“

„Nisam siguran, Rebiću, da ste sve shvatili. Vi niste praktični bankar, koliko je meni poznato, više ste se bavili makroekonomijom i monetarnim pitanjima. Ovde, u *offshore* ekonomiji, znate, moramo da raspoložemo i dovoljnim sredstvima za rešavanje nepredviđenih situacija.“

„A to bi bilo?“

„Ah... znate, uprkos vašoj neupitnoj motivaciji da se upustite u transakciju ove vrste, organi istrage i gonjenja mnogih zemalja, pa onda i Interpol, ovo bi shvatili kao jasan slučaj pranja novca. I na to moramo da mislimo i da imamo dovoljno sredstava da predupredimo bilo kakav problem te vrste.“

Srbini je opet ćutao; osećao je da mu se kiselina popela do baze jezika. *Šta priča ovaj čovek? Kakvi organi... kakav Interpol?* Silno se napeo da zvuči mirno.

„Ne budimo pesimisti, kolega.“

Jorgos Apostolidis je maločas počeo da gubi živce s tim prestrašenim činovnikom pred sobom; sad mu je pak došlo da se grohotom nasmeje. *Kolega?*

„Naravno, kolega, nećemo da budemo pesimisti, ali ni nemarni. Prosto sam vam, na vaš zahtev, ukratko izneo neke od troškova koji su neizbežni.“

„Ja svakako ne želim da budem nekonstruktivan, tim pre što je cela stvar već preliminarno dogovorena na relevantnom nivou. Ipak mislim da biste morali, makar kao znak dobre volje, da razmislite o visini vaše provizije. Naposletku, mi s vama i nadalje želimo da saradujemo.“

Grk nije imao ništa protiv toga, mada u dugoročnost saradnje s tom klijentelom nije verovao; previše je bio iskusan da očekuje takvo nešto. Odlučio je da se odrekne jednog postotka, budući da je na početku svoju proviziju uvećao za pedeset posto.

„Gospodine Rebiću, neka bude devet posto, i molim vas da o proviziji više ne raspravljamo. Sada je zbilja uzmi ili ostavi. Zaista me zbunjujete, kolega. Vaš me je predsednik uveravao da je sve već dogovoreno.“

Već ga je mrzeo. Pomisli kako bi bilo sjajno da ustane, odreže mu što mu sleduje i zalupi vratima pri odlasku. Umesto toga, čuo je sebe kako izgovara:

„U redu, neka bude devet!“

„Bravo, Rebiću!“, obradovao se Grk, ali nije ustao da se rukuje. „Nadam se da smo ovim rešili sve nedoumice?“

„Pa... da, tako je“, rekao je Srbin, trudeći se da deluje kao da razmišlja i kao da još jednom, u mislima, prolazi kroz svoj spisak. A zapravo nije bio siguran šta dalje.

„A sad idemo dalje, Rebiću. Treba da se javite svojim i autorizujete početak procedure transfera vašem partneru u Skoplju.“

„Kada očekujete da novac bude ovde, u Nikoziji, na privremenom računu u vašoj banci?“

„Posredi su dva transfera – dakle, potrebno je najmanje četrdeset osam sati; znači, prekosutra po podne, možda baš u ovo doba dana, imaćemo novac na računu.“

„Koliko će vremena trebati da se kompletira *disperzija* novca fiktivnim kompanijama i kada će konačno sav novac biti na našem anonimnom računu u Luksemburgu?“

„Za sve to nije potreban ni jedan jedini dan. Naime, mi kompletnu strukturu za ovu namenu uvek imamo spremnu i na stend-baju. Znače, klijentela skoro bez izuzetka zahteva hitnost u transakcijama i mi smo uvek spremni da te zahteve ispunimo. U međuvremenu, nas dvojica ćemo da se pozabavimo otvaranjem računa u Luksemburgu. Da li ste se već odabrali neku od tamošnjih banaka?“

„Naravno – *Banque Générale et Internationale*.“

„Odličan izbor, Rebiću! S njima mnogo poslujem i nikad nisam imao problema. Čim se drugi transfer okonča, poslaću im zahtev za otvaranje novog *računa pod šifrom*.“

„Zašto odmah ne otvorimo račun?“, hteo je da bude praktičan Srbin, a i nije želeo da se dugo zadržava na tom prokletom ostrvu.

„A ne, nikako. Već sam imao loših iskustava; otvorao sam račune unapred, a onda su poslovi propadali; ostajao je samo moj trošak otvaranja računa. Nije tu reč o velikoj svoti, ali ne vidim zašto bih tek tako bacao tri hiljade maraka. Ne, sačekaćemo da vaš novac legne na naš račun.“

„U redu. Nadam se da sama procedura otvaranja računa pod šifrom nije složena i dugotrajna.“

„Ma ne. Sve bude gotovo za nekoliko minuta. Nakon našeg zahteva i uplate na ime troškova otvaranja računa, ukucaćete šifru u predviđenom prozoru na sajtu banke i to je sve. Potom ostaje da čekamo da račun počne da se puni uplatama fiktivnih kompanija, koje se nakon toga gase i nestaju.“

„Vidite, gospodine Apostolidise, ja nikad dosad nisam otvarao elektronski bankovni račun. Mogu li da računam na vašu pomoć?“

„To nije moguće, *kolega*, jer je šifra vašeg računa vrhunska tajna i možete je posedovati samo vi i oni kojima je vi saopštite.“

„Naravno. Samo sam mislio da mi načelno objasnite kako da osmislim šifru.“

„Ah, pa to je makar prosto. U pitanju je numerička šifra sa sedamnaest mesta; nema tačaka, nema zareza, niti bilo kojeg drugog znaka interpunkcije. Nema ni razmaka – spejsa – između znakova. I to vam je to. Probajte da oformite šifru tako da možete da je zapamtite. Zapisivanje je opasno.“

„Da, da, shvatam.“

Neko vreme su ćutali. Onda je Grk ostavio Srbina samog u svom kabinetu, da on obavi telefonski razgovor s Beogradom.

Ručali su na malom, kaldrmisanom trgu, tik ispod banke, u taverni u kojoj je bankar dočekan kao najmiliji rođak. Caciki je bio vodenast, kleftiko žilav, a recina kisela; Rebić je jedva čekao da ostane sam.

Na Surčinu su ga dočekali prljav sneg, košava i namršteni Srbi. Samo ih je ovlaš video, budući da se u otadžbinu vratio VIP prolazom i time izbegao i pasošku i carinsku kontrolu, što je bilo sasvim nevažno jer nije imao šta da krije... osim da je upravo oštetiio budžet Republike Srbije za jedanaest milijardi dolara.

1.

LONDON

Nju Skotland jard, 31. mart 2015, 7.44

Kao i obično, Piter Jejts je prvi došao na posao. Voleo je to doba dana i mir i tišinu velike zgrade u Brodveju 8. Voleo je pogled iz kancelarije na četvrtom spratu staklene zgrade jer je mogao da vidi krošnje drveća u Parku Svetog Jakova na severu i iznad njih ogromno londonsko nebo. Voleo je da pijucka čaj, koji bi mu spremila neka od dobrih duša iz noćne smene Skotland jarda, i razmišlja o danu koji počinje; šolja jakog erl greja, dve kocke šećera i dve kapi mleka – i bio bi spreman na sve čime glavni inspektor Metropolitan policije mora da se bavi.

Da je mogao da zna čime će se danas baviti, u šolju bi stavio tri kocke.

Vest je došla rano, skoro na početku radnog vremena, u 8.07, i snagom strujnog udara uzdrmala celu strukturu.

Inspektor Brajan Olderšot, noćni dežurni u Belgraviji, prvi je policajac koji je video leš. Odmah je obavestio komunikacioni centar u Brodveju 8; operater u centru je, ceneći značaj informacije, preskočio uobičajeno hijerarhijsko izveštavanje i direktno pozvao upravo pristiglog komesara¹. Ser Endru Bramli je odmah pozvao svog zamenika, a onda je mašinerija počela da se zahuktava.

Jejts nije uspeo da svoj čaj popije dokraja. Već u 8.12 bio je u Bramlijevom kabinetu. Iako je žurio, stigao je poslednji; u prostoriji se već, pored komesara, nalazio i njegov zamenik.

„Sedite, Jejtse“, rekao je ser Endru, „imamo krizu. Džordže?“

„Upravo smo obavesteni da je u Belgraviji nađeno telo ser Stenlija Broderika; ubijen je u svojoj kući“, spremno je uskočio Bromlijev

¹ *Commissioner* (engl.) – prvi u hijerarhiji Skotland jarda.

zamenik. „Informaciju nam je poslao oblasni inspektor i, osim da nema sumnje kako je posredi ubistvo, drugih podataka nemamo. Adresa je Čepel strit 76... tamo negde iza *Old ingliš kofi hausa*. I to je, gospodo, sve što zasad znamo.“

Jejts se namrštio i promeškoltio. Nije voleo „velike slučajeve“. Nije ih voleo zbog napetosti koju su ti slučajevi generisali. Svi su postajali nervozni, rezultat se tražio brzo, u stvari odmah. Pritisak se munjevito prenosio po svim vertikalama službi sigurnosti. Ne, nikako nije voleo *visokoprofilne* slučajeve. A ubistvo doskorašnjeg direktora javnih istraga Krunkskog tužilaštva svakako je spadalo u tu kategoriju. I, zaboga, ubistvo se odigralo takoreći uz dvorište Bakingamske palate!

„Dakle, Jejts, slučaj je vaš. Oformite ekipu i odmah počnite. Verujem da ne možete da mi date procenu trajanja uviđaja?“, upita komesar.

„To je, bojim se, nemoguće, ser, ali ako ne uspem da ga završim do dva po podne, biću slobodan da vas pozovem.“

„Neka tako bude, a i mi ćemo vas pozvati ako bude kakvog razvoja događaja na našem kraju. Gospodo, to bilo sve. Džordže, ostani za trenutak.“

Zamenik je ostao u kabinetu ser Endrua Bramlija manje od dva minuta. Za to vreme, Jejts je sišao u svoju kancelariju i počeo da poziva. Počelo je prenošenje pritiska i po vertikalama i po horizontalama. Počela je ludnica.

Kad se s Montrouza prođe jednim ne previše uočljivim pasažem, ulazi se u svet sasvim drugačiji od okolnog uzavrelog Londona. U četvorouglu koji obrazuju ulice Čepel, Montrouz, Hedfort i Halkin nalazi se mali park, oaza tišine i mira, i u njegovom središtu dvospratna kuća u džordžijanskom stilu, s dozidanim aneksom pozadi.

U grupi od tačno sedamnaest ljudi, okupljenih ispred građevine, nešto ispred svih ostalih, visoki i pomalo povijeni Jejts posmatrao

je elegantne stubove i zabate pred sobom i visoke, tamne prozore; pogledom je obuhvatio i tri velika platana u dvorištu, uređen travnjak oko kuće i nov, tamnozelen *jaguar XF* na malom parkingu ispred kuće. Pokušavao je da upije atmosferu prostora oko sebe i stekne, kako je voleo da kaže, opšti utisak.

U sticanju utiska prekinuo ga je čovek koji se pojavio na vratima. Onizak, plavokos i natečenih očiju.

„Olderšot?“, upita Jejts.

„Da, ser“, odgovori mu on, „Brajan Olderšot, ispostava Belgravija, noćasnji dežurni inspektor. Izvolite. Telo je u biblioteci, ili u radnoj sobi, tako nekako.“

„Nadam se da se procedura poštovala u potpunosti?“, reče Jejts.

„Naravno. Od trenutka mog dolaska, u prostoriju nije niko ulazio; zaključao sam je, ključ je kod mene. Posluga, u stvari samo služavka i baštovan, nalazi se u aneksu pozadi, i nisu odatle izlazili otkad sam ja pristigao s pozornicima.“

„Vaše smo pozornike videli – napolju su, na Montrouzu, i blokiraju prolaz u dvorište. Povedite nas.“

„Izvolite, ser.“

Uđoše u kuću. Mali hol iza ulaznih vrata nije bio dovoljan za sve njih, što je bilo pomalo nezgodno jer ih je glavni inspektor baš tu zaustavio i započeo istragu.

„Olderšote, recite nam sve što znate o kući. Mi smo ovde u ulaznom holu, očigledno.“

„Tako je. Desno od nas nalazi se dnevni boravak, a u dubini trpezarija s kuhinjom. Levo je biblioteka – radna soba, u kojoj je telo ubijenog; ta se prostorija nastavlja kupatilom. Stepence, ove ovde, vode na sprat. Gore su tri spavaće sobe i dva kupatila. Pokretne merdevine vode u atik, u koji nisam ulazio. Kuća je prazna, osim posluge. Ona vrata, ispod stepeništa, vode u njihov aneks.“

Jejts je neko vreme ćutao. Pratioci su imali utisak da prebrojava keramičke crno-bele podne pločice.

„Posluga ne zna ko je i kada ubio ser Stenlija?“

„Kažu da ne znaju i da ništa nisu ni videli ni čuli“, pomalo se začudi inspektor s Belgravije.

Glavni inspektor je ponovo začutao. Ovog puta je gledao u visok svod iznad sebe kao da pokušava da se priseti nečega.

„U biblioteku ulazimo samo Olderšot, Majk i ja. Ostali, vratite se napolje. Hoću da se razvijete u strelce, pročesljate celo dvorište i prikupite sve što nađete. U početku obratite pažnju i na moguće tragove na zemlji i po travi. Jutros rano padala je kiša, verujem da je zemljište mekano. Fransin, hoću detaljnu foto-situaciju kompleksa. Počni od prolaza s Montrouza i fotografiši svaki detalj u okolini, kuću, park oko kuće... sve. Posle toga, pridružićeš nam se u biblioteci. Idemo, ljudi. Majk, torba!“

Na obuću su navukli plastične kaljače, a na ruke hirurške rukavice; Olderšot je već bio opremljen. Jejts je otvorio vrata, ali nije ušao u prostoriju; stajao je u dovratku i posmatrao.

Soba je bila ogromna i opremljena onim što jedna biblioteka mora da ima – knjigama. Bilo ih je, verovatno, nekoliko hiljada: na policama uza zidove, na ogromnom bibliotečkom stolu, na podu... Ispod prozora, zastrtog debelom brokatnom zavesom, nalazio se kompjuter na stolu zatrpanom... opet knjigama.

Samo dve stvari nisu pripadale uobičajenom bibliotečkom enterijeru. Povelik sef u uglu pored kompjuterskog stola, otvoren, s papirima razbacanim po podu, i naravno leš.

Pokojni ser Stenli Broderik sedeo je za velikim stolom u sredini prostorije, leđima okrenut prozoru, u bizarnom položaju, koji je Jejtsa podsetio na berberski salon. Nesretnik je bio zavaljen u stolici, zabačene glave, kao da čeka da berberin počne da ga brije. Prednja strana vrata, predeo oko Adamove jabučice, bila je čudno zaravnjena, skoro ugnuta. Ruke su mu bile položene u krilo, a oči sklopljene. Nije bilo nikakvih očiglednih tragova nasilja; nije bilo krvi, nije bilo rana, posekotina, niti ogrebotina. Ali čovek je nesumnjivo bio mrtav.

Glavni inspektor zakorači u sobu i skloni se u stranu.

„Majk, idi samo i proveri stepen ukočenosti, i možda i da plasiraš jetreni termometar²; hoću da znam i ambijentalnu temperaturu. Potom izlaziš napolje i šalješ mi Džoa i Petru, a i Fransin.“

Majk Milner, lekar iz Forenzičkog direktorata Nju Skotland jarda, ni posle petnaest godina rada nije voleo da leševima meri temperaturu jetre; oduvek mu se to činilo dodatnim skrnavljenjem leša. Zanimljivo za čoveka koji je za život zarađivao obdukcijama. Brzo je, međutim, obavio svoj posao, zapisao rezultate i izašao.

„Fransin, prvo ti“, reče Jejts kad se naručena trojka pojavila na vratima biblioteke. „Hoću fotografiju svakog pedlja ove prostorije, a potom i cele kuće. Materijal iz biblioteke neka bude u najvećoj mogućoj rezoluciji i iz što više uglova. Zatim izlaziš napolje, ali nemoj da se udaljavaš; trebaćeš mi kad budemo pomerili telo. Džo, ti i Piter iza Fransin preuzimate biblioteku. Hoću kompletnu obradu ne samo ove sobe nego i celog prizemlja. Pokupićete sve papire, sadržaj iz kase, sadržaj svih fioka, sve dobro označite – i mislite na vreme, gospodo, valjalo bi da do dva po podne završimo. Olderšote, nas dvojica za to vreme idemo pozadi, u aneks... jedino ako niste previše umorni?“

„Ne, ser, nikako!“ uskliknu izmoždjeni Olderšot i pomisli kako je tačno trideset osam sati otkako je poslednji put spavao.

Kuvarica, koja je bila i spremačica, zvala se Nora Kislovska, a baštovan, koji je bio i vozač, Bert Gejl. U isti mah su skočili na noge kad su policajci ušli u mali dnevni boravak u dozidanom delu stare kuće.

„Sedite, molim vas“, prijateljski je nastupio Jejts. „Moj me je kolega već o mnogo čemu obavestio, pa vas neću previše zamarati. Ipak, neke stvari moramo da prodemo. Rečeno mi je da ništa niste ni videli ni čuli. Je li tako?“

„Tako je, gospodine“, reče kuvarica, a baštovan-šofer klimnu glavom.

„U redu. Recite mi: ko je od vas pronašao telo?“

² Merenje temperature jetre kroz ubodnu ranu pod rebrima; metoda određivanja vremena smrti na osnovu stepena hlađenja organa, a u okviru ambijentalne temperature.

„Ja“, opet se javi kuvarica.

„Opišite mi kako je to bilo.“

„Pa, znate, ja uvek prva ustajem u kući... što je i normalno, i ne žalim se zbog toga. Takav mi je posao. Kao i obično, pristavila sam čaj...“

„Samo trenutak. U koje ste vreme jutros ustali?“

„Ja uvek ustajem u šest“, odreza kuvarica, kao da se čudi što Jejsu to nije poznato. „Elem, kao i uvek, otišla sam u kuhinju, u prizemlju, prekoputa biblioteke, spremila sebi čaj i na miru ga popila. Ja tako stalno radim, znate, i za to vreme, dok je u kući tiho, planiram šta ću za ručak, oko nabavki i slično...“

„Znam“, reče glavni inspektor, „na vama leži odgovornost za dobrobit stanara ove kuće. Je li ser Stenli bio zahtevan u pogledu menija?“

„Oh, ne! Jadni ser Stenli“, i tu Nora zajeca, ali se brzo primiri. „Nikako. Bio je sasvim skroman. Ja sam često mislila kako mu je svejedno šta jede. Ali meni, gospodine, meni nije bilo svejedno. Baš zbog toga sam se trudila da svakog dana na stolu budu nove i ukusne stvari. Ja imam jedan veliki francuski kuvar...“

„Dobro, dobro, gđo Kislovska, vratimo se na jutrošnja zbivanja... Popili ste svoj čaj, i šta je posle bilo?“

„Onda sam počela da spremam materijal za današnji ručak, trebalo je da to bude petao u vinu, pa sam shvatila da mi treba još šargarepe. Pa sam sela i napravila spisak za nabavku, za Berta. Kad je bilo sedam i petnaest, kao i svakog jutra, spremila sam čaj za ser Stenlija i ponela mu ga na sprat, u njegovu spavaću sobu. Voleo je da popije svoj jutarnji čaj u krevetu, dok gleda pregled vesti BBC-ja. Ali nije ga bilo u spavaćoj sobi. Ostavila sam poslužavnik na stočiću pored kreveta, sišla i izašla napolje da vidim je li auto na mestu. Jeste bio, a i znala sam da je Bert još u kući jer sam ga čula kako hrče kad sam se probudila.“

Na to se krivac Bert s nelagodom promeškolji. *Bože blagi, kakve ovo veze može imati sa ubistvom!*

„I onda, šta ste onda uradili?“

„I onda sam ušla u biblioteku... i videla, oh!“, i opet zajeca. „Jadni gospodar, kako je to bio dobar čovek! Kad samo pomislim da sam mirno pila čaj u kuhinji, a da je on bio pored...“

„Koliko je sati tada bilo?“, požurio je Jejts.

„Ah, bila sam toliko uspaničena i vrištala sam i zvala Berta, ali on ništa nije čuo, i ja... nisam baš pogledala na sat, ali bilo je oko sedam i četvrt, možda neki minut kasnije.“

„Niste ulazili u biblioteku?“

„Ne, nisam, odmah sam pojurila da nađem Berta, a i plašila sam se. Plašila sam se da je ubica u kući.“

„Kako ste znali da je ser Stenli mrtav? Rekli ste da mu niste prilazili.“

„I nisam, ali sam neko vreme stajala i gledala ga... i nisam mogla da vidim da diše.“

„Dobro, shvatam. Dalje.“

„Berta sam jedva probudila. Počeo je da gundā kako pričam gluposti, je li tako, Berte? Ali je počeo da se oblači i, bogami, nikako nije hteo da požuri.“

Bert je ćutao i osećao se kao serijski ubica.

„Da li ste vi, Berte, pogledali na sat kad ste ustali?“

„Jesam, ser. Bilo je tačno sedam sati i sedamnaest minuta.“

„Šta ste radili kad ste se obukli, Berte?“

„Brzo sam se obukao, samo to da kažem; Nori se možda učinilo da je to bilo sporo...“

„Dobro, sve je u redu, gospodine Gejle, nastavite.“

„Odmah sam otišao u biblioteku i video da je gospodar mrtav.“

„Jeste li ulazili?“

„Jesam, i dodirnuo sam ga. Bio je hladan; pokušao sam i da mu napipam puls na vratu, ali nisam uspeo. Odmah sam rekao Nori da pozove policiju, a ja sam istrčao da dovedem pozornika. Tamo, na kraju Montrouza, prekoputa belgijske ambasade, uvek se nalazi jedan policajac, pa sam pomislio da je pametno da ga odmah obavestim.“

„To i jeste bilo pametno. Jeste li ga našli?“

„Jesam, i on je odmah došao, ali nije ulazio u kuću, samo je bacio pogled u dvorište i rekao nam da pozovemo policiju, što je Nora već učinila. Onda nam je rekao da mora da se vrati na Montrouz – valjda mora da pazi na ambasadu – ali da će da stane blizu našeg pasaža i da zaustavi svakoga ko pokuša da uđe. Tako je i bilo.“

„Olderšote, u koje ste vreme vi primili poziv?“

„Tačno u 7.21 naš je operater dobio poziv s broja 70-45-291. Ja sam u tom trenutku pisao izveštaj sa svog noćnog dežurstva; čim mi je informacija prosleđena, s dvojicom policajaca sam došao ovamo, na lice mesta, zapečatio sobu, obezbedio zonu oko kuće i odmah vas obavestio. Znao sam ko je žrtva, prepoznao sam ga.“

„Da...“, otegnuto se oglasio Jejts. „Znači, vas dvoje ništa niste čuli jutros, niti videli.“

„Nismo, spavali smo“, odvrati kuvarica u ime posluge. Bert ovog puta nije ni klimnuo glavom.

„A sinoć, noćas?“

„Ništa. Dosta rano smo otišli na spavanje, mislim da nije bilo ni jedanaest sati, zar ne, Noro?“, reče Bert, odlučan da ipak ne bude marginalizovan.

„Tako je. Ja nisam ništa čula ni sinoć, ni noćas, ni jutros.“

„Niste, na primer, čuli da je neko dolazio, da je telefon zvonio i slično?“

„Ne“, rekoše uglas ovog puta.

„Kad ste poslednji put videli ser Stenlija živog?“

„Ja sam ga poslednji put video sinoć oko 20.30, nakon što sam ga dovezao iz njegovog kluba. Odmah zatim, otišao sam u svoju sobu i nastavio da čitam knjigu.“

„O kom je klubu reč?“

„Sevidž klub, Vajthol.“

„Kako vam se ser Stenli učinio tokom te vožnje, kakvog je bio raspoloženja, je li štogod rekao...“

„Ništa, sve je bilo kao i obično. I sve je vreme ćutao, što opet nije bilo neuobičajeno.“

„A vi, gđo Kislovska, kad ste vi poslednji put videli ser Stenlija živog?“

„Pa mislim da je to bilo pre jedanaest sati, pre nego što sam otišla da spavam – samo sam proverila da li mu je nešto potrebno. I još nešto, sad mi je palo na pamet: ja inače čvrsto spavam i, kako sam već rekla, nisam ništa čula, ali to nije baš sasvim tačno. Tačno u pet sati i dvadeset dva minuta probudila me je kiša. Brzo sam ustala da zatvorim prozor; tad sam i bacila pogled na sat pa znam.“

„Ha, gđo Kislovska, i mene je kiša probudila!“ kao da se obradovao Jejts, „samo što se ja nisam vratio u krevet. Dok sam se spremio da pođem u Skotland jard, već je bila prestala.“

„Mene kiša nije probudila jer sam bio budan i na terenu, nego me je pošteno natopila“, javio se Olderšot. „Upravo sam se vraćao od *Harodsa*... neka proveru... Počela je tačno kad sam se zaustavio na našem parkingu. Dok sam pretrčao do vrata, bio sam mokar do gole kože.“

Pošto su razmenili misli o meteorologiji, kako je na Ostrvu i red, nastupila je kratka pauza, tokom koje je Jejts razgledao prostoriju.

„Vi živite u ovom aneksu, zar ne?“ obratio se paru ispred sebe.

„Tako je“, opet je Nora bila brža.

„Da li ovde mogu da se čuju zvuci iz kuće i, posebno, iz biblioteke?“

„Ne mogu“, reče Bert. „Ni iz kuće, a pogotovo ne iz biblioteke, jer ona ima tapacirana vrata. Ser Stenliju su mir i koncentracija trebali za pisanje.“

„Mmm... da. Da li je juče ili ovih dana ser Stenli imao kakvih posetilaca?“

„Ne, nije“, reče Nora. „U stvari, ako ne računamo Čarlija Kaminga, njegovog asistenta, ali on stalno dolazi.“

„Da?“

„Čarls Kaming je njegov asistent još iz Tužilaštva, ali i nakon odlaska ser Stenlija u penziju nastavio je da mu pomaže“, objasnila je kuvarica.

„U čemu?“

„Pa u sređivanju nekih dokumenata. Siroti gospodar je pisao svoje memoare, a Čarli mu je u tome pomagao, zlatan dečko!“

„Možda zlatan, ali gospodar mu je za to plaćao“, promrsio je Gejl, više za sebe.

„I, dobro, kad je to juče dolazio gospodin Kaming?“ , ispitivao je Jejts.

„Došao je oko pola pet. On, mislim, i dalje radi u Tužilaštvu. Nije se previše zadržao, mislim da je otišao oko pet i četvrt. Nakon toga sam ser Stenlija odvezao u njegov klub.“

„A koliko se inače Kaming zadržava kada dođe?“

„Oh, kako kad. Dešavalo se, vikendom uglavnom, i da celu noć provede sa ser Stenlijem u biblioteci“, reče Gejl.

„To mora da je bilo vrlo mučno za vas – da budete na nogama toliko dugo; pogotovo za vas, gđo Kislovska, vi ustajete u šest, zar ne?“

„Pa ne. Vidite, u takvim bi nas prilikama ser Stenli otpuštao kao i obično, u jedanaest. Gospodin Kamings je imao svoj daljinski upravljač za ulaz iz Montrouza, pa im tako nisam bio potreban, a ni Nora, uostalom“, završio je Bert svoj najduži govor do sada, preduhitrivši kuvaricu, na njeno veliko nezadovoljstvo.

Razgovor je potrajao još neko vreme. Glavni inspektor je nastojao da stekne ukupnu sliku o pokojniku, njegovom životu, kontaktima, poznanicima, posetiocima. Nije mnogo profitirao, što ga nije sprečilo da Nori i Bertu ljubazno zahvali.

U holu ga je dočekaao Džo Lič, forenzičar mesta zločina, i obavestio ga da su spremni za pomeranje tela. Glavni inspektor je pomalo odsutno klimnuo glavom, a onda zatražio da mu pošalju doktora Milnera, medicinskog forenzičara.

„Majk“, reče mu kad se on pojavio u pratnji četvorice tehničara s nosilima, „vreme smrti?“

„Pa, na osnovu stepena *rigor mortisa* i jetrene temperature, rekao bih da je umro jutros između pet i šest sati. Možda ću posle autopsije i uvida u sadržaj želuca, i eventualno toksikologije, moći da budem precizniji, ali to je uglavnom to. Da li vam je poznato da je pokojnik tokom jučerašnjeg dana, ili sinoć, ili noćas, pio alkohol?“

„To mi nije poznato, ali jeste bio u svom klubu. To možda možemo da saznamo. Pokušaću.“

„Nomogramske tablice za smanjivanje koncentracije alkohola u krvi tokom vremena veoma precizno pokazuju koliko je dug period od unošenja alkohola do smrti. Ako jeste pio u prethodnih dvanaest sati, i ako dobijem podatak kad je tačno uneo alkohol u svoj organizam i pogotovo koliko, mogao bih da vreme smrti preciziram na petnaest minuta gore-dole.“

„Videćemo, Majk“, zaključio je Jejts.

Tek kad su tehničari podigli i na nosila smestili doskorašnjeg krunskog tužioca Velike Britanije, glavni inspektor je mogao da vidi neobično deformisanu levu šaku, to jest prste na njoj – svi prsti, uključujući i palac, bili su luksirani. Palac skoro da je bio priljubljen uz podlakticu gornjom stranom, a ostali prsti su s nadlanicom zaklapali maltene prav ugao. *Tortura?! Gospode, šta se to ovde jutros dešavalo?* Ništa nije rekao, ali video je da je Majk Milner odmah opazio istu pojavu.

„Blagi bože!“, tiho će zgroženi doktor. „Pa on je mučen!“

Ser Stenli Broderik je napustio svoju kuću u crnoj plastičnoj navlaci, u zadnjem delu kombija mrtvozorca. Pošto su odneli telo, među svima prisutnima kao da je nastupilo olakšanje. Kao da je ubijeni mogao da ih čuje i vidi, pa je njegov odlazak izazvao popuštanje nelagode. To, međutim, nije uticalo na posao koji im je preostao. Nakon detaljne obrade biblioteke, na red je došao i ostatak kuće. Počeli su da nanose prah za detekciju otisaka po praktično svim površinama, usledilo je detaljno pretraživanje i pregledanje svake prostorije golim okom i pod uvećanjem, prvo na dnevnom, potom i pod *crnim svetlom*³, a onda uzimanje briseva i uzoraka s podova i nameštaja. Nijedan ormar nije ostao neotvoren, nijedna fioka neizvučena, nijedan krevet nerasturen.

Sav materijal koji je iz kuće iznesen, nakon što je klasifikovan i upisan u odgovarajuću listu, spakovan je u kese za dokaze, koje su

³ Ultraljubičasta svetlost, izaziva fluoresciranje organskih materija nevidljivih pod običnim, punim svetlom.

potom detaljno označene, signirane i zapečaćene. Broj kesa, naslaganih ispred kuće, na parkingu, rastao je impresivnom brzinom.

Za to vreme je glavni inspektor Piter Jejts sedeo u biblioteci, u dnu velikog stola, naspram mesta koje je doskora zauzimao ser Stenli. Uglavnom je zurio uprazno ukočenim staklastim pogledom; povremeno bi listao notese, adresare i papire koje su za njega naslagali forenzičari. Sve vreme mu se iz ćoška podsmevao razvaljeni kompjuter, iz kojeg su forenzičari iščupali hard-disk.

U 14.00 pozvao je sedište Metropolitan policije i dobio informaciju da je komesar odsutan, da se nalazi na sastanku u Houm ofisu, da se ne zna kad će se vratiti... *i, ne, nije ostavio nikakvo uputstvo u vezi sa istragom ubistva ser Stenlija Broderika*. Nakon telefoniranja, marljivo se posvetio proučavanju materijala pred sobom. Narednih sedamdeset minuta proveo je u čitanju, povremeno ponešto i zapisujući. Oko tri i četvrt u biblioteku je ušao Robert Kingsli, njegov zamenik, i seo za sto. Mladi crnac obrijane glave, visok šest stopa i pet inča, ličio bi na profesionalnog košarkaša da nije bilo naočara dosta debelih stakala koje su, pomalo bizarno, uveličavale njegove inače krupne oči; u Brodveju 8 bio je poznat kao *frog*⁴.

„Kako ti se čini, Bobi?“, upita Jejts.

„Nešto se od njega htelo – da kaže, razotkrije, prizna ili preda – jer je mučen, a i otvoreni sef ukazuje na to. Rekao bih da je ubijeni poznavao ubicu i da ga je sam pustio u kuću, ništa ne podozrevajući. Znamo da u jedanaest sati u kući nije bilo nikoga osim Broderika i dva člana posluge, a oni svoje prostorije u aneksu kuće od tog trenutka nisu napuštali do ujutru. Tako mi je makar Olderšot preneo.“

„I meni se tako čini. Kopka me sef – rekao bih da je to što je od njega traženo možda bilo u sefu. Pitam se da li bi njegov asistent, Čarls Kaming, mogao da nam pomogne... možda je znao šta se u sefu nalazilo.“

„Muka je, šefe, istraživati ovakve ljude. Pazite – prvi među tužiocima ove zemlje, dugačka karijera, hiljade ljudi koje je poznavao, stotine

⁴ *Froggy* (engl.) – žabac, žablji; u žargonu – neko ko se lako uzbuđuje i ishitreno reaguje.

ljudi koje je *zadužio* i koji su mogli da imaju motiv. Ipak, nekako mi se ne čini da je ovde posredi osveta.“

„Da, da... pisao je memoare, možda je neko u tome video opasnost po sebe?“

„Možda“, saglasio se Kingsli.

Posle jedne od svojih pauza, Jejts je nastavio:

„Počecemo s papirima iz biblioteke. Odredićeš dvoje da ih pročešljaju i naprave rezime. Hard-disk iz kompjutera daj našim informatičarima da iz njega iscede sve što mogu. Ti napravi popis iz imenika i daj to na uvid *Britiš telekomu*; hoću proveru baznih stanica i izveštaj o pozicijama i kretanjima mobilnih telefona svih čija se imena budu našla na tvom budućem spisku, kao i sav telefonski saobraćaj koji se s tih brojeva obavljao tokom jučerašnjeg dana i pogotovo noćas i jutros. Ja ću da sačinim službenu zamolnicu CPS-u⁵, da nam dostave popis svih ser Stenlijevih aktivnosti u ulozi glavnog tužioca njenog veličanstva u poslednjih deset godina, sa svim relevantnim detaljima. Mislim da je to sve što u ovom času možemo da uradimo... makar dok ne natrapamo na kakav trag. Imaš li ti kakvu ideju, Bobi?“

„Organizovaću, ako se slažete, obilazak u ovom kraju od vrata do vrata. Mislim da će mi biti dovoljna četiri čoveka. Uvek postoji šansa da je neko nešto video ili čuo. Jedno pitanje: kad napravim spisak imena iz adresara i notesa, da li da počnem i s proverom njihovih alibija za vreme od pet do šest sati, kao verovatnog vremena ubistva, kako to Majk misli?“

Nakon kraće tišine, Jejts mu oklevajući reče:

„Ne. Zasad radimo diskretno, u pozadini. Ograniči se samo na proveru baznih stanica i ko je koga zvao i kad. Posebno s kojih je brojeva pozivan ser Stenli.“

„U redu, šefe.“

„Ja sada idem. Biću u Jardu. Počecu da se dopisujem s Krunskim tužilaštvom, a možda se i ser Endru vrati. Jutros je najavio da želi

5 *Crown Prosecution Service* – Krunsko javno tužilaštvo za Englesku i Vels.

neformalni briefing sa mnom nakon uviđaja. Javićeš mi ako iskrсне što god interesantno.“

„Naravno.“

Jejts je otišao. Ispred kuće je neko vreme stajao i zurio u redove kesa s dokaznim materijalom, uredno složenim oko blistavog zelenog automobila na malenom parkingu uz sama ulazna vrata. Ponovo je, kao i više puta tokom svoje karijere, imao neugodan osećaj... recimo, frustracije. Nešto mu je nedostajalo, izmicalo; nešto je prevideo; nešto što je možda bilo značajno. A opet, možda i nije.

Slegnuo je ramenima i, zabrinut, konačno otišao.

U Jardu su mu rekli da ser Bramli još nije stigao i da i neće; izdao je, međutim, naređenje da sve službe budu prisutne na briefing su utradan u 8.15 u Velikoj sali, zastupljene načelnicima i njihovim zamenicama; podrazumeva se da ekipa sa uviđaja u Belgraviji bude prisutna u punom sastavu.

Ludnica se ubrzava, a nije prošao ni prvi dan.

Ostatak popodneva i večeri glavni inspektor proveo je sređujući svoje beleške i pišući najavljeni dopis tužilaštvu. Nešto iza šest sati uveče, počeli su da pristižu članovi ekipe sa uviđaja. Kratko su referisali svoje nalaze, ostavljali dokazni materijal u obezbeđenu sobu i odlazili. Procesija je trajala do blizu ponoći. Kad je i poslednjeg ispratio, Jejts je legao da spava. U kancelariji. Na svom starom poljskom krevetu, koji je verno čekao, s rezervnom odećom i rubljem, baš takve situacije. *Ne, nikako nije voleo visokoprofilne slučajeve.* Potom je zaspao.